

Proces devátý s Titem Anniem Milonem

Když ta skvělá obhajovací řeč – jež byla podle svědectví římských kritiků a komentátorů jedna z nejlepších, kterou Marcus Tullius Cicero kdy napsal a vydal – opouštěla římská skriptoria, žil již Titus Annius Milo delší čas ve vyhnanství v jihogalské Massilii (dnešní Marseille), toužil po domově a smutně vupkoval o svém dřívějším životě.

Co peněz, co úsilí, co nervů stála jeho zmařená politická kariéra! Náklady na předvolební agitaci, náklady na hry a různé podívané (jen roku 53 př. n. l. „práskly“ na to před konsulskými volbami tři pěkné statky), náklady na vydržování vlastních ozbrojených jednotek, náklady na podplácení soudců – a nakonec všechno zbytečně, všechno marně! Odsoudili ho jako násilníka a vraha, jeho předlužený majetek za hanebně nízkou cenu v dražbě rozprodali a místo konsulského křesla se musil spokojit se znameřitě smaženými rybami, které v Massilii prodávali!

Ne, do smíchu mu opravdu nebylo a když mu po nějakém čase věrný Marcus Tullius poslal do vyhnanství exemplář své nové knížky, „Řeči na obhajobu Tira Annia Milona“, nemohl v poděkování za ni potlačit svou zatupkllost. „Ještě štěstí, milý Marku“, odepsal tehdy, „že jsi tu obhajobu neproslovil tak, jak jsi ji dodatečně zapsal. Bývali by mě osvobodili a já bych nikdy nebyl poznal, jak výborně chutnají massilské pečené parmy!“

Milonova ironie se asi Cicerona trochu dotkla, vždyť stál vždy věrně po jeho boku a měl s ním – zvláště v poslední době – mnohokrát velké trápení a nesnáze, z druhé strany si však Marcus Tullius musil přiznat, že on, proslavený soudní řečník a nejenomovanější římský obhájce, málokdy předtím selhal tak dokonale, jako právě v onen osudný dubnový den, kdy Milona na soudě hájil. Míval často při veřejném vystupování trému, snadno se mu stávalo, že ostych a strach svíraly jeho hrdlo tak, že sotva mluvil a trvalo delší dobu, než se uvolnil, aby naplno mohl rozvinout své schopnosti. To, co ho však potkalo při procesu s Milonem, přesahovalo všechny meze! To snad už nebyla ani tréma a obvyklá úzkost, to bylo zděšení, které ochromilo celou jeho osobnost, takže stanul před tribunálem bývalého konsula Lucia Domitia Ahenobarba jako vyjevený a přestrašen nemohl ani

promluvit. A právě, když na jeho vystoupení tolik záleželo! Vždyť obhajoval Milona sám, jediný!

Co se tehdy na římském fóru vlastně seběhlo, to se už asi sotva kdo doví. Jinak poměrně dobře informovaný a i v podrobnostech spolehlivý římský historik Dio Cassius tvrdí, že Cicero obhajovací řeč neproslovil vůbec a rozrušeným hlasem ze sebe doslova vymačkal jenom pár ubohých vět. „Neboť tento řečník“, píše Dio, „byl při pohledu na Pompeia a na vojáky, kteří proti zvyklostem obklopili soud, tak bez sebe a vylekán, že z toho, co vlastně chtěl říci, nepřednesl nic a těch pár slov, která promluvil, mu hned odumíralo na rtech, takže byl rád, když mohl zase zmizet.“

O něco starší (a tedy událostem bližší) Plútarchos líčí v Ciceronově životopise události takto: „Když tedy tenkrát při Milonově procesu vystoupil z nosítek a sparil, jak Pompeius sedl na vyvýšeném místě jako ve vojenském táboře, jak se kolem fóra třpytí zbraně, tu se úplně zhroutil a jen s obtížemi byl schopen začít mluvit, třásl se při tom na celém těle a kokral, kdežto Milo se během své pře držel hrdě a mužně. Toto Ciceronovo chování bylo však považováno spíše za znak jeho lásky k příteli než zbabělosti.“

Plútarchos, jak vidíme, se vyjadřuje již opatrněji, pravdě nejbliže bude však nakonec zřejmě ten, kdo byl události nejbliže i svým věkem, římský gramatik a komentátor Ciceronových řečí Asconius. Dnes je širší čtenářské obci úplně neznámý, jednak pro zcela odborné zaměření, jednak proto, že podstatná část jeho literární produkce je nenávratně ztracena. Víme o něm, že se narodil kolem roku 9 př. n. l. a zemřel roku 76 n. l., dále víme, že napsal (dnes ztracený) spisek proti kritikům básníka Vergílie, hlavně však známe jeho komentáře a výklady některých Ciceronových řečí. Původně jich bylo šestnáct, dochovalo se však pouze pět, mezi nimi i výklad k obhajobě Milona.

Je to jen nevelká práce, obsahově však nesmírně zajímavá a důležitá. Asconius totiž svým poznámkám a výkladům k jednotlivým mistrům řeči předsedal jakousi předmluvu (tzv. Argumentum), ve které stručně líčí politické události, které procesu s Milonem předcházely, průběh procesu samotného a jeho výsledek. Díky tomu máme v případě Milonově jedinečnou možnost konfrontace, můžeme porovnávat, co se doopravdy stalo a jak se všechno událo s textem Ciceronovy obhajoby, která se po úpravách a přepracování objevila na římském knižním trhu. Můžeme tedy zjišťovat, kdy Cicero v zájmu obžalovaného události zkracuje, co zamlukuje, co eventuelně zateňuje anebo vůbec vypouští, aby jeho klient vyvázl se zdravou kůží.

Asconiovy historické údaje se zdají být spolehlivé již proto, že měl po ruce materiály pro nás dávno ztracené (které ostatně patrně ani Plútarchos,

ani Dio Cassius již mít nemohli), např. dějiny populárního historika Fenestrelly a tzv. „Acta diurna“, zprávy z jednání senátu, jakési římské noviny, které koncem republiky vycházely někdy i denně.

Co tedy Asconius o vystoupení Marka Tullia říká? Asi tolik: když Cicero začal mluvit, uvítali ho stoupenci Clodiovi s velkým křikem a to ho vyvedlo z míry. A proto nemluvil tak, jak byl zvyklý. Nicméně byla jeho obhajovací řeč rychlopisci zapsána a je dodnes po ruce. Tu obhajobu, kterou čteme, sepsal až později a je to nepochoybně jedna z jeho obhajob nejlépeších. Cicero tedy zřejmě nesehlal úplně, ale ani také nepropozil, jeho obhajoba byla neúspěšná a drtivá většina shromážděných soudců Milona odsoudila.

Proces, jak již mimořádná vojenská opatření ukazují, měl politický charakter. Milo byl sice obžalován z vraždy a veřejného násilí, patřil však k nejpřednějším politikům své doby, stál oddaně na straně senátu a konkrétně největšímu protivníkovi republikánské aristokracie. Prokazoval zervaturní strany optimátů, římské republikánské aristokracie. Prokazoval to svým veřejným vystupováním již po dlouhá léta, od časů Ciceronova vyhnání potom takřka každodenně. Neboť on to byl, kdo si tehdy po vzoru Clodia, svého úhlavního politického i osobního nepřítele, vytvořil marš, jaksi soukromou armádu, jejíž pomocí prosazoval po římských ulicích cíle republikánské nobility, senátu a svých přátel. Také žalobci nebyli žádní začátečníci a politická nevítačka, ale tvrdí a nekompromisní stoupenci snah a násilnických metod toho, kdo se stal obětí Milonova zločinu, Publia Clodia.

Toho zvláště představovat ani nemusíme, setkali jsme se s ním již vícekrát. Nejdříve při zcela „soukromé noční akci“ v domě Gaia Iulia Caesara a při skandálnímu procesu, který po ní následoval, později jsme ho poznali jako výbojného plebejského tribuna, který vyhnal Cicera z Říma a zcela neomaleně se svými pouličními bandami a tlupami prosazoval „vlastní“ politický program. Program výrazně protisenátorský a tedy v podstatě protirepublikánský, program v cilech a teroritistických metodách neprávě ne sympatický dvěma vycházejícím hvězdám budoucí římské diktatury, Gnaeovi Pompeiovi a Gaiu Caesarovi.

Oba ovšem byli politické příliš opatrní a příliš prozířatelni, než aby se jasně a bez výhrad stavěli za všechny akce a všechny konkrétní požadavky tribuna, který zjevně byl elementem spíše kriminálním, než nějak konstruktivním. Proto ani nepřekvapí, jestliže jejich stanoviska ke Clodiovi kolísají: oba ho jednou zcela otevřeně anebo alespoň skrytě podporují, jinou se naopak ostře a s velkým gestem od Clodia distancují, nikdy však nezapomínají na to, že Clodiův nepřítelství poměr k senátu je možno obrat-

ně využívat k dosažení vlastních cílů. Tak tomu bylo i v kritických letech, která bezprostředně předcházel protirepublikánské vzpourě Gaia Caesara a vypuknutí občanské války.

Od počátku roku 53 př. n. l. vládl v politickém životě Říma dokonale zmatek. Jediní zvolení funkcionáři byli plebejští tribunové. A ti – jedni v zájmu nobility a senátu, druhí v zájmu populárů a republikánů – mařili volby ostatních magistrátů. Lidová shromáždění byla sice svolávána, k hlasování a volbám se však nedostala, protože shromaždiště se proměnila v místo rvaček, pútek a holého násilí, kde jednou klodiáni (jak se Clodiovy bojovníkům říkalo) pobili bandy Milonovy, podruhé odtáhl Milo se svými tlupami jako vítěz.

Ale nejen na shromaždišti a nejen při svolávání lidu – pouliční guerilla, přepady, plenění a různé násilnosti se staly běžným denním zjevem, každý jen trochu významnější člověk musel s sebou stále vodit ozbrojené otroky, klienty i svobodné, aby uhájili svou osobní bezpečnost a slova praetorského ediktu „vím vi repellere licet“ – „násilí je dovoleno odrazit násilím“, se stala přímo heslem dne, heslem posledních let římské republiky.

V těchto bouřlivých dobách si nikdo nebyl jist životem. A Marcus Tullius nemohl zůstat výjimkou: od doby svého návratu do vlasti se sice držel trochu zpátky, jeho osobnost však byla v Římě příliš známá, než aby jeho život nemohl být ohrožen. Nadlo se nepřestával tajit svým odporem ke všem novotám, nepřestával vychvalovat už neudržitelný režim panství senátorské aristokracie, při každé příležitosti napadal Clodia a jeho spřízněnce, při procesu s Caeliem Rufem se nevybíravým způsobem otíral o celou Clodiovu rodinu a skandálně ostouzel jeho sestru Clodii; o něm samém, o Clodiovi, neváhal rozšiřovat kdejaký sebenechutnější klep – zkrátka a dobře dělal vše pro to, aby staré plameny smrtelného záští neuhasl, ale hořely co nejjasněji.

A když se pak nakonec – již v době úplného chaosu a rozvratu – začal Milo ucházet o konsulskou hodnost na rok 52 př. n. l., vrhl se Cicero s velkou energií do volebního boje a svého stoupence a přítele prosazoval s takovou vehemencí, že při jedné předvolební rvačce na to málem dopltil vlastním životem. To ovšem bylo málo opatrné a prozřetelné. Ne snad proto, že jedním z hlavních odpůrců Milona byl Publius Clodius, či proto, že Milo svou agitaci vedl právě tak nevybíravě a nestoudně jako jeho protivníci, nýbrž proto, že dvě pro republiku nejnebezpečnější osobnosti té doby, Caesar a Pompeius, kandidatuře Milonově zjevně nepřály a tajně Clodia v jeho běsnění proti Milonovi podporovaly.

Proto také Clodius řádl jako nikdy dříve. Zřekl se své kandidatury na úřad městského praetora, aby měl volné ruce, rval se, kudy chodil, se zbraň v ruce rozháněl Milonovy předvolební schůze, sliboval hory doly svobodným i otrokům, jen aby svého odpůrce znemožnil, obratně využíval kdejakého Milonova poklesku, chyby či nezákonné akce, aby prosadil svou. A Marcus Tullius stejně urputně Milona hájil a protěžoval. Leckdy dokonce i v situacích, kdy se Milo octl za hranicemi zákona. Bylo například veřejným tajemstvím, že si Milo získává voliče neslýchaným podplácením a že je tedy na štru se zákonem, který kdysi navrhl a prosadil sám Marcus Tullius (tzv. Lex Tullia de ambitu – „Tulliov zákon o volebních podvodech“). Když však Clodius v senátu vykřikoval, že Milo je již zadlužen až po uši a že 6 milionů sesterců dluhů, které sám přiznává, je částka směšně malá, napadl ho Cicero plamennou řečí, kterou dokonce později pod názvem „Výslech o Milonových dluzích“ publikoval¹¹².

Ale všechno úsilí „bankrotáře“ Milona (jak mu Clodius spílal) bylo již předem odsouzeno k nezdaru. Nešlo totiž vůbec o to, zda bude zvolen on či jeho protikandidáti, Publius Plautius Hypsaea a Quintus Metellus Scipio. Rozhárané politické poměry vyžadovaly, aby v čele státu stanula silná osobnost. Tou mohl být jedině Pompeius (Caesar v Římě nebyl, dobýval právě na Keltech a Germánech Gallii (tj. teritoria dnešní Francie). Pompeius zatím chytře vyčkával. Pod záminkou, že se cítí ohrožen, prodléval většinou ve své předměstské vile anebo na statcích poblíže Říma, obklopen vojskem a speciálně cvičenými strážními jednotkami, do politické ho vření však neustále zasahoval, protože narůstání zmatků a násilnosti nabánělo vodu na jeho mlýn.

Počátkem ledna roku 52 př. n. l. byla již situace naprosto neudržitelná. Konsulové a praetorií nenastoupili do svých úřadů, protože stále ještě nebyli zvoleni, senát se pokoušel určit alespoň „mezikrále“ (interrex), jakéhosi náhradníka za neobsazené magistratury, pořádek však již nemohl obnovit bestialně zavraždit Publia Clodia.

K osudnému setkání nepřátel na život a na smrt došlo na veřejné cestě, když Milo z Říma odjížděl a Clodius se do Říma vrátil. Milo měl namířeno do Lanuvia, starého městečka se slavným chrámem, kde se hodlal účastnit obsazování důležitého kněžského úřadu. Jeho přítomnost při obřadu byla nutná, cestoval z úřední povinnosti, proto si patrně také vyjel

¹¹² Interrogatio de aere alieno Milonis, dnes dochovaná jenom ve fragmentech.

s velkým doprovodem. Vzal s sebou manželku, vznešenou Faustu, dceru zemřelého diktátora Cornelia Sully, a blízkého přítele Marka Fufia, k zajištění bezpečnosti potom na tři stovky otroků, mezi nimi i několik gladiátorů, tedy školených profesionálních rváčů. Náhoda tomu chtěla, že dva z nich, Eudama a Birriu, známe dodnes podle jména, také náčelníka a vrchního dozorce nad „kohortou“ otroků známe – byl to jakýsi Marcus Saufeuus, svobodný občan římský.

Z Říma vyrazili se zpožděním. Když Milo přišel ze zasedání senátu do svého domu v Kapitolské ulici, nebyla manželka ještě hotova s cestovními přípravami. Sám se jenom přezul, oblékl si těžký plášť pro chladné počasí a čekal, až Fausta nasedne do vozu. Den se již nachyloval k večeru, když po Appiově silnici opouštěli město, a byla již úplná tma, když se asi po čtyřhodinové jízdě u městečka Bovill setkali s průvodcem Clodia.

Také Clodius cestoval v úřední záležitosti. Odjel z Říma den před Milonem, aby promluvil na shromáždění dekurionů (městských radních) v Aricii. Na zpáteční cestě se zastavil na svém statku v Albánských horách¹¹³ a zřejmě by tam byl přenocoval, kdyby nedostal zprávu, že v Římě zemřel bohatý architekt Cyrus, jehož dědicem se Clodius měl stát. Vyrazil tedy na cestu, ač již byla noc, a protože spěchal, vzal s sebou jen kolem třicet otroků a tři blízké druhy: Gaia Causinia Scholu (toho, který mu kdysi pomáhal falešným svědectvím při procesu pro urážku Dobré Bohyně) a dva známé plebeje – Publia Pomponia a Gaia Clodia. A znovu Dobrá Bohyně zasáhla osudově do jeho života! Neboť právě před jejím chrámem ležícím při silnici u Bovill se setkal s průvodcem Milonovým.

Podle svědectví očitých svědků se oba průvodci minuly za hlubokého napjatého ticha a málem již přешly, když gladiátoři Eudamus a Birria začli rvačku se zadními řadami Clodiových otroků. Clodius s křikem a hrozba- mi zasáhl a jak popojel zpátky, Birria zaútočil a třemi ranami kopím ho těžce poranil na rameni. Clodius spadl z koně, strhl se všeobecný zmatek, dříve však než Milonova přesila ovládla pole, podařilo se přátelům odvléci polomrtvého Clodia a ukryt ho v blízké krčmě.

Ale to již Milo neváhal! Právem dostal strach, že se s Clodiem zaplete do ještě ostrějších sporů a tak přikázal Markovi Saufeuovi, aby křtmu vzali útokem. Zautočili tedy, zabili krčmaře a pobili otroky, kteří raněného pána bránili, bezmocného Clodia vyvlekli zpátky na silnici, kde nakonec necha- li ležet jeho zohavenou mrtvolu. Stačili jí však ještě stáhnout z prsu dra- hocenný prsten.

¹¹³ Albánské hory (Alpské pohory) v Latii, nedaleko Říma.

Hned nato, aby dílo zkázy dokončil úplně, vyrazil Milo ke Clodiovu statku, kde – jak věděl – žil malý Clodiovův syn. Chlapec včas ukryl a tak si alespoň zchladil hněv na těch, kteří se opovážili postavit se na odpor. Uškrtil vilika – správce statku a dva další otroky, čvrstého, jakéhosi Halciora, při výslechu ztýral a nakonec na kusy rozsekal. K velkému překvapení všech se potom obrátil zpátky a po několika zastávkách, které si bezpečnost v nové situaci vynutila, vrátil se již následující noci zpátky do Říma. Tam se zatím rozpoutalo opravdové furoré, finále tak krvavé a bouřlivé, že by ani Clodius, kdyby ještě žil, nedovedl naaranžovat krvavější a bouřlivější.

Zohavenou Clodiovu mrtvolu našel na silnici u Bovill senátor Sextus Tediuz. Vracel se právě do města ze svého venkovského sídla a tak rozkázal naložit mrtvé tělo na nosítka a v Římě je předat Clodiově manželce Fulvii. A protože správně odhadl, jaká bouře se asi strhne, bez meškání se vrátil na svůj statek, aby se do něčeho nezapletl.

Clodiova žena Fulvia nebyla jistě vzorem početné římské matrony (již před léty, ještě v době Clodiova tribunátu se zapletla s pozdějším triumvirem Markem Antoniem, svým pozdějším manželem), ale jak kázal mrav a jak mimořádné okolnosti vyžadovaly, spustila nad bezduchým tělem velký povyk a divoký nářek, postavila je v atriu svého domu a svolávala lid k pomstě. Přibíhali mnozí, svobodní i otroci, Clodioví přátelé i nepřátelé, ještě za hluboké noci docházelo k prvním bitkám a násilnostem. Zrána 19. ledna byl již Clodiovův dům na Palatinu doslova obležen rozběšeným davem, prolévala se krev, o život přišlo mnoho lidí, mezi jiným byl zabit i ctihodný senátor Gaius Vibienus; zmatek zvyšovala svým nářkem vdova Fulvia a šravou demagogií dva plebejští tribunové, Titus Munatius Plancus a Quintus Pompeius Rufus. Ti také posléze dali pokyn, aby mrtvé tělo bylo přeneseno dolů do města a vystaveno na foru.

A tak se Clodius naposledy octl tam, odkud dříve tak často promlouval, na „rostrách“, na zvláštním způsobem upraveném řečnickém můstku¹¹⁴. Ale jak toho 19. ledna vypadal! Mrtvé tělo, zatím neumyté a celé zablácené, vystavili nahé, aby již pouhý pohled na rány, podlitiny a modřiny přilhlější provokoval. Nadto stáli nablízku Plancus a Pompeius Rufus a no- vými výpady a útoky proti vrahům pošťovali bezrak již zfanatizovaný lid.

Korunu všemu nasadil narychlo improvizovaný pohřeb. Pod vedením písaře Sexta Clodia vtáhli mrtvolu do Hostiliový kurie, historické římské

¹¹⁴ Rostra, řečnická tribuna na římském foru, byla ozdobena zobci lodí (v latině rostrum), ukorištěných v bitvě u Antia roku 338 př. n. l.

radnice¹¹⁵, z vnitřního zařízení, ze stolů, lavic, pultů a úředních knih navršili hranici a mrtvého spálili. Jako obrovská pohřební pochodň vzplála však s mrvným i celá starobylá Curia Hostilia a požár poškodil dokonce i sousední basiliku Porciovu¹¹⁶.

Mezitím vyrážla část klodiánů k domu mezikrále Marka Lepida¹¹⁷ a obsadila jej, jiné skupiny braly útokem dům Milona, byly však zahánný. Vzbuření hustě obstoupili i domy Milonových protikandidátů Scipiona a Hypsaea a nabízel jim bez voleb konsulská místa, davy se stříly rovněž kolem venkovského sídla Pompeiova. Přinášely mu liktorské svazky, symbol nejvyšší moci ve státě a provolávaly ho – jedni konsulem, jiní přímým diktátorem. Vážně se tvářil Pompeius byl v hloubi duše nesmírně potěšen – stalo se nakonec přesně to, o čem po dlouhý čas usiloval.

Zatím však nastal v netýchchatelné atmosféře hlavního města neočekávaný obrat. Neboť vyvolala-li vražda Clodia mocné vlny hněvu proti jejímu původci Milonovi, vyvolal požár kurie Hostiliovy ještě větší odpor, tentokrát proti řádně Clodiových tlup. To již bylo opravdu přespříliš, měla-li se oběti výtržností stát všemi uctívaná historická památka, starobylý symbol vznešenosti a nezávislosti republiky, místo častého rokování senátu, samo srdce Říma!

Rozdvojení nálad a dalšího vyostření poměrů obratně využil Milo. Společně s nečekanou změnou, vrátil se hned v noci na 20. leden do města a začal znovu prosazovat svou kandidaturu na konsulát. Z jisté opatrnosti se sice prostřednictvím Ciceronova přítele Gaia Lucilia obrátil nejdříve na Pompeia a navrhl, že se boje o svůj konsulát vzdá, jestliže si to Pompeius přeje. Když však dostal vyhýbavou odpověď (Pompeius prý vzkázal, že nikomu neradí, aby se o konsulát ucházel nebo neucházel, pro něho, Pompeia, je rozhodující jen vůle římského lidu!), vrhl se střemhlav do volební bitvy a neohlížel se již vůbec na nic. Zcela otevřeně podplácel voliče, po volebních okresech rozdával po tisíci assů na každého občana, plebejský tribun Marcus Caelius svolal na jeho podporu velké shromáždění a otevřeně prohlašoval, že vraždou Clodia Milo republice prospěl, nadto prý Clodius chystal Milonovi past a Milo ho tedy zabil vlastně v sebeobraně.

¹¹⁵ Stavba pocházela ještě z doby královské, později byla několikrát přestavována.

¹¹⁶ Basilika – tržní (někdy i soudní) budova, obýčejně na foru. Porciova basilika byla vystavěna roku 184 př. n. l.

¹¹⁷ Mezikrál (interrex, interreges) – členové římského senátu, kteří se střídali vždy po 5 dnech v řízení státních záležitostí po dobu, kdy po smrti nebo odstoupení konsulů ještě nebyli zvoleni konsulové noví.

Zatím senát volil jednoho bezmocného mezikrále za druhým, na Martově poli a ostatních shromaždištích se římský občané místo jednání a hlasování jen rvali a pobíjeli, až nakonec naděje na řádné volby zhasly úplně. A tehdy – bylo to v druhé polovině února – uhodila rozhodná hodina pro Gnaea Pompeia. Po tajné předchozí dohodě s nepřítomným Gaieem Caesarem dal podmínk k usnesení senátu, kterým byl v zemi vyhlášen mimořádný stav a které zmocňovalo mezikrále, tribuny a jeho, prokonsula Pompeia, aby za každou cenu zjednal ve státě pořádek, „aby stát neutrpěl nějakou újmu“. Krátce nato jmenoval mezikrál Servius Sulpicius Pompeia „konsulem bez kolegy“ (consul sine collega) – tedy vlastně diktátorem – a Pompeius se čtyři dny před 1. březnem ujal svého úřadu.

Tím nejen definitivně padla kandidatura Tita Annia Milona, ale nad jeho hlavou se rázem začaly stahovat nejčernější mraky. Neboť „konsul bez kolegy“ odložil hned svou neutrální masku a zahájil proti Milonovi a jeho „kohortám“ nepřátelské tažení. Sorva se dostal k moci, podal návrh na dva nové zákony, zákon o zločinu veřejného násilí („de vi“, jak zněl odborný právnícký termín) a zákon o volebních podvodech a machinacích („de ambitu“). Obě normy byly sice formulovány docela obecně, každému trochu poměrů znalému muselo však na první pohled být jasné, že směřují především proti Milonovi a mají přivodit jeho zkázu.

Ze strany Milonových přátel se také okamžitě proti nim strhl pokřik a tribun Marcus Caelius je označil za prostředek, který má nejen zničit Milona, ale i zlikvidovat řádné republikánské soudy. Pompeius se však již nehodlal s nikým dohadovat! Stroze prohlásil, že neustoupí a bude-li k tomu dohnán, nezaváhá ani okamžik a sáhne ve veřejném zájmu po zbraních. To již také na základě zvláštního zmocnění prováдел odvozy vojska po celé Itálii a aby získal pro svůj postup veřejné mínění, stále předstíral, že se ze strany Milona obává atentátu, žil nadále ve svých vojskem obklopených předměstských zahradách a uměle udržoval město v napětí.

Rozpusťl například zasedání senátu proto, že se bojí Milonova příchodu, na příští schůzi byl zase Milo obviněn, že má pod tunikou ke stehnu přivázaný meč. Milo tehdy neváhal a vysvětlil se před ctihodným shromážděním do naha, aby vyvrátil lež a Marcus Tullius – stále věrný Milonův spolumojovník – vykřikl, že tak tomu je i se vším ostatním, co se Milonovi klade za vinu.

Pompeiovy výpady proti Milonovi byly ovšem vodou na mlýn všem klodiánům a všem mstitelům Clodiovoy potupné smrti. Nezaháleli samozřejmě ani před Pompeiovým nástupem k mimořádné moci, po 24. únoru však své úsilí zdvojnásobili, zvláště když jim dva nové zákony mohly být

pevnou základnou postupu zcela legálního a přitom rychlého. Důkazní materiál k likvidaci Milona začali shromažďovat vlastně již od chvíle, kdy se dověděli o událostech na silnici u Bovill, nezanedbali také ani jedinou příležitost, aby neřvali proti Milonovi veřejně mínění. O vraždě se několikrát jednalo v senátu. Milonovi nepřátelé, plebejští tribunové, řečnicki na zvláštních schůzích s občany, dva synovci zavražděného (oba Appiové Claudiové, synové Clodiova bratra Gaia) žádali vydání otroků Milona a otroků jeho manželky Fausty. Chřelí je na mučení, podrobit výslechu, nedosáhli však zatím ničeho, protože Milo krátce po přepadu dvanáct nejbojovnějších otroků propustil na svobodu.

Zvláště horké chvílky způsobil Milonovi plebejský tribun Títus Munatius Plancus. Nejenže proti němu neustále šval na schůzích demagogickými projevy, ale předváděl Římanům a veřejně vyslychal i nové očitě svědky. Jednou to byl jakýsi propuštěnec Marcus Aemilius Philemon, který vypovídal, že se spolu s dalšími čtyřmi svobodnými občany stal svědkem rváčky u Bovill a když spustili povyk, dal je Milo pochytat a potom je proti všemu právu držel dlouhou řadu dní v zajetí na svém statku. Ať už to byla pravda nebo ne, Philemonova výpověď silně zapůsobila a podnítila proti Milonovi velkou nenávisť.

Z iniciativy Munatia Planca a jeho kolegy Quinta Pompeia byl na řečnicku vyslychán také jeden ze tří policejních úředníků, kteří měli na starosti trestání hrdelních zločinců (říkalo se jim tresviri capitales). Na dotaz, zda dopadl Milonova otroka Galatu při vraždě, odpověděl, že sice přímo při vraždě ne, ale že ho našel spícího v bovillské krémě a že ho jako podezřelého dal zatknout. Nato mu oba tribunové přikázali, že Galatu nesmí z vazby propustit, hned druhého dne však dva jiní tribunové (byl to Marcus Caelius a Manilius Cumanus) zatčeného násilně osvobodili a navrátili Milonovi.

Jak patrně, Milo měl mezi plebejskými tribuny nejen zuřivé odpůrce, ale i věrné stoupence. K nepřítelům patřil zejména několikrát již jmenovaný Munatius Plancus, dále Quintus Pompeius a Gaius Sallustius Crispus (pozdější slavný historik římský), přátelské služby Milonovi stále prokazoval zejména Marcus Caelius a někteří další. K nejnějším přátelům patřil i Marcus Tullius. Nikdy nezapomínal, jak Milo prosazoval jeho návrat z exilu a zachovával mu věčnou i přesto, že si znepřátelil Pompeia a Caesara. Všude Milona horlivě obhajoval, až si nakonec mezi tribuny vysloužil takovou nenávisť, že Plancus mu hrozil soudním řízením, protože on, Cicero prý to byl, kdo Milona k vraždě naváděl. Tribun Plancus nepřestával také šířit fámy, že Milo připravuje útok proti osobě Pompeia a že

mu strojí stejné úklady, jaké nastrojil Clodioví. Neboť Milo prý věděl, že se Clodius bude vracet do Říma, proto prý vzal s sebou tři strojky otroků, proto prý si svůj odjezd naplánoval tak, aby se s Clodiem potkali až za tmy.

Ve stejném smyslu hřmal tehdy proti Milonovi i Quintus Metellus Scipio. Na zasedání senátu obviňoval Milonova obhájce Marka Caelia, že lže, když tvrdí, že past nastrojil Clodius: Clodius nemohl přece mít ani tušení o Milonově cestě, Clodius byl přepaden aniž co věděl, proto také bylo zabito jedenáct otroků Clodia, zatímco z Milonových byli poraněni jenom dva. V posledních únorových dnech, dva dny po Pompeiově nástupu k neomezené moci, byl po bouřlivé diskusi v senátu schválen jeho nový výjimečný zákon „o veřejném násilí“ a s drobnějšími připomínkami prošel i zákon „de ambitu“ (o podvodech při volbách). Prvý měl na mušce vraždu na Appiové silnici a kravály, které se potom strhly ve městě, tedy zejména požár Hostilliovy kurie, obléhání domu mezikrále Lepida a další násilnosti, druhý chřel potrestat nedovolené machinace při obsazování úřadů, podplácení voličů, falšování výsledků atd.

Novoty, které zákony zaváděly, lze charakterizovat asi takto: proti dřívějšímu zosťrovaly ukládané tresty a podstatně zkracovaly průběh soudního řízení, zejména zákon „de vi“. Neboť podle něho měli být nejdříve po tři dny vyslycháni svědci, teprve potom směl mluvit žalobce a žalovaný, a to v jediný den, žalobce maximálně dvě hodiny, žalovaný (jeho obhájci) tři. Jinak zachovávaly zákony porotní formu s tím ovšem, že předsedu soudu „de vi“ zvolil lidové shromáždění z řad bývalých konsulů a že porotců musí být vylosováno osmdesát jedná. Před vynesením rozsudku (před hlasováním poroty) můžou žalobce i žalovaný patnáct z vylosovaných porotců odmítnout (po pěti z každého ze tří hlasujících stavů, tj. senátorů, jezdců a tzv. tribunů aeraria), takže nakonec o vině žalovaného hlasuje jedenáct desát porotců.

Sotva byly Pompeiovy zákony schváleny, měl Milo proti sobě hned tři žaloby najednou: Clodioví synovci – Appiové Claudiové ho žalovali pro veřejné násilí (tedy podle výjimečného zákona Gnaea Pompeia), Publius Fulvius Neratus pro nepovolená spolčování (tj. pro Milonovy ozbrojené tlupy a bojůvky), zažalován byl i pro volební machinace (žaloval Lucius Cornificius, Gaius Cereius a znovu oba Appiové Claudiové). Přitom se počítalo s tím, že obvinění bude odsouzen podle zákona „de vi“ a že na jednáni o volebních podvodech a o nedovolených spolcích se již nedostaví. Jak se ukázalo, odhadli žalobci situaci správně.

Procesy probíhaly rychle, přípravná jednání si však vyžádala dobu delší, celý měsíc března. Nejdříve zvolilo lidové shromáždění předsedu porotní-

ho soudu „de vi“, takzvaného „vyšetřovatele“, quaestora či quaesitora. Stal se jím konsul Lucius Domitius Ahenobarbus. Potom sám Gnaeus Pompeius navrhl další soudce, členy porotního sboru. Podle přiznání Marca Tullia i podle pozdějších římských autorů to prý vesměs byli muži znamenití a ctihodní, kromě jiných patřil mezi ně také proslulý Cato mladší („Utický“), přítel Ciceronův a jeden z nej přednějších bojovníků za starou senátorskou republiku. Přípravná jednání skončila koncem března a 8. dubna byl Milo poprvé předvolán. Zatím k tzv. divinaci, předběžnému řízení, které známe již z procesu s Gaiem Verrem. Mělo se rozhodnout, v jakém pořadí budou žaloby projednávány, kdo bude vystupovat jako žalobce hlavní a kdo jako subskriptor (žalobce vedlejší), v jakém pořadí budou řečníci mluvit, jak bude vedeno důkazní řízení atd.

K divinaci zasedly dvě komise. Tě první, o volebních podvodech, předsedal Aulus Torquatus, druhé, té důležitější – o násilnostech, právě zvolený Lucius Domitius Ahenobarbus. Protože obě komise zasedaly 8. dubna, dostal se Milo před Domitia, před Aulem Torquatem se dal zastupovat svým přítelem Markem Marcellem. Ten dosáhl rozhodnutí, že žaloba „de ambitu“ se bude projednávat až po skončení řízení o násilnostech.

Před Domitiem bylo především určeno, že hlavním řečníkem obžaloby o násilnostech bude starší z bratrů Appiův Claudii a že jako další žalobce promluví slavný řečník Marcus Antonius a po něm Publius Valerius Nepos. Jako obhájce Milona měl vystoupit pouze Marcus Tullius, sám tedy měl pronést tříhodinový projev.

Když bylo rozhodnuto o řečnících, žádal starší Appius, aby mu Milo k vedení důkazů vydal 54 otroků, kteří se zúčastnili rvačky. Milo ho odrazil prohlášením, že to není možné, protože všichni byli propuštěni na svobodu a o vydání svobodných nemůže být řeč, protože on, Milo je nemá ve své moci. Milo – jak vidíme – použil starého „triku“, který se v Římě praktikoval po celá staletí: otroků se používalo k páchání trestných činů, když však jejich majitel měl za ně nést odpovědnost, propuštěl je na svobodu. Tím se vina přesouvala na ně samotné, resp. na jejich nové pány, když otroci nebyli propuštěni, ale pouze prodáni či jiným lidem darováni. Samozřejmě taková jednání zvyšovala podezření vůči manumissorům (tedy pánům, kteří propouštěli), málokdo však na to dbal. Neboť propuštění vylučovalo výstřeh na mučidlech a o to v prvé řadě šlo. Nemluvě ani o tom, že darování svobody umožňovalo osvobozeným svobodný pohyb či vůbec odchod z Říma a měli-li je potom žalobce shánět jako svědky, narážel na velké těžkosti, které se často nedaly vůbec překonat.

Jak v řízení před Luciem Domitiem spor mezi Milonem a starším Appiem o vydání otroků skončil, není známo. Text jediné zprávy, která se o něm zachovala (text Asconiovů) je porušen a jeho spolehlivá rekonstrukce se zatím zdá nemožná.

Vlastní soudní řízení proti Milonovi bylo zahájeno den po divinaci, tedy 9. dubna. Podle Pompeiova zákona měli být do 11. dubna vyslyšáni svědkové, ale hned první den došlo ke skandálům a výtržnostem. Když proti Milonovi vypovídal Causinius Schola, průvodce Clodiův a účastník bitky u Bovill, strhli při křížovém výslechu, který z Milonovy strany vedl Marcus Marcellus, klodiáni takový kravál, že vyslyšající se polekal a vyhledal útočiště na tribuně u předsedy soudu. Strach dostal i Milo, ba i sám Gnaeus Pompeius, který přihlížel řízení z vyvýšeného místa před budovou státní pokladny. Proto hned od rána příštího dne bylo forum hustě obsazeno strážníky a policejními jednotkami a potom již výslechy probíhaly klidně.

Vypovídalo mnoho lidí, obyvatelé z Bovill uváděli podrobnosti o útoku na krčmu, jiní zase viděli, jak raněného Clodia vyvlekli na silnici a jak ho Milonovi otroci dobíjeli, vestálky z městečka Alby dosvědčily, že k nim přišla neznámá žena, která podle Milonova příkazu vykonala smířlivou oběť za zabitého Clodia, mocné vzrušení vyvolaly paní Sempronia a Fulvia, tchyně a manželka zavražděného, které byly slyšeny jako poslední. Nepověděly sice nic podstatného, protože ani jedna ani druhá se Clodia vyletu do Aricia neúčastnily, svým bědováním však dojaly přihlížející dav, a to bylo to hlavní, oč žalobcům šlo.

Nachylovalo se již k večeru (bylo kolem desáté hodiny římského času), když předseda soudu Domitius jednání přerušil. Poslední slovo chtěl však mít nesmiřitelný tribun Munatius Plancus: narychlo svolal tedy občany na krátkou schůzi a plamennou řeč je vyzýval, aby se zítra, tj. 12. dubna, dostavili v počtu co nejhojnějším a před odevzdáváním hlasovacích destiček demonstrovali soudcům své stanovisko. Neboť Milo je dobrodruh a vrah, který nesmí uniknout zaslouženému trestu.

V posledním den soudu vládlo ve městě velké vzrušení. Všechny obchody zůstaly uzavřeny, forum hustě obsadily ozbrojené bojovky, kdekoliv se chtěl zasedání tribunálu zúčastnit. Pompeius v těsném kruhu ochránců a strážných zasedl na vyvýšeném místě před aetariem, aby jednání a hlasování o vině přihlížel.

Hned za úsvitu byli vylosováni porotci a na lavice porotců zasedlo 81 mužů ze stavu senátorů, jezdců a tribunů aetaria. A již začali do hrozivého

tícha mluvit žalobci: jako první starší Appius Claudius, po něm dva další určení. Mluvili plně dvě hodiny, které jim zákon povoloval a vršili na Milonovu hlavu vinu za vinou. Co všechno tehdy uváděli, to se již nikdo nikdy nedoví, jisté však je, že hlavním obviněním byl surový příkaz vyvlécti raněného a bezmocného člověka na silnici a tam ho bezbranného dobyt. V tomto bodě také žalobci přesvědčili, a to zřejmě nejen klodíány, ale z valné části i Milonovy stoupence.

Jak těžké bylo potom postavení Marka Tullia! Tři hodiny měl mluvit sám, tři hodiny měl před všemocným konsulem, ozbrojenými skupinami a z valné části nepřátelským davem dokazovat něco, o čem patrně ani sám nebyl pevně přesvědčen. Budeme se potom divit, že selhal, že selhal nejen jako advokát, ale dokonce i jako řečník?

Jak vlastně měl Milona bránit? Někteří Milonovi přátelé se domnívali, že celou obhajobu lze vystavět na obecné zásadě, kterou se zabývali již filozofové a myslitelé řeči: je dovoleno bezrestně zabít tyрана, škůdce vlasti. Clodius takovým škůdцем nepochybně byl a proto i Milonův čin je spravedlivý a dokonce záslužný. Slavný tehdejší řečník Marcus Brutus v tomto duchu také obhajobu Milona sepsal a vydal, jako kdyby ji přednášel před soudním tribunálem. S tím ovšem Marcus Tullius po zkušenostech z procesu s Gaiem Rabieriem nemohl a nechtěl souhlasit. Podle jeho názoru se tento, ve svých důsledcích velmi drsný a nebezpečný, princip nedal v praxi politického života uplatňovat. Soudil, že škůdce vlasti musí být postaven před řádný soud a reprve potom má být potrestán. Jinak zemi hrozí zmatky a anarchie, na kterou by „pocití a spravedliví“ mohli zle doplatit. Proto budoval celou obhajobu podle jiného obecného principu: je dovoleno odrazet násilím násilím, jedná-li někdo v sebeobraně, jedná spravedlivě, jedná v souladu s tak řečeným přirozeným právem, to je s právem, které je každému člověku vrozeno, se kterým již přichází na tento svět. Poslyšme, jak krásně tuto myšlenku naformuloval v době, kdy obhajobu Milona dodatečně literárně zpracovával a připravoval pro knižní zveřejnění:

„Existuje tedy, soudcové, zákon ne napsaný, ale vrozený, který jsme si neosvojili učení, neslyšeli ani nepřčetili, ale který jsme převzali od samotné přírody, vsáli do sebe a dali mu výraz, k němuž jsme nebyli vyučeni, ale srovnáni, k němuž nás nevedlo školení, ale pud, a když náš život narazí na nějaké nástroje, na násilí nebo zbraně lupičů nebo osobních nepřátel, stanoví tento zákon, že k záchraně života je každý prostředek čestný. Když mluví zbraně, mlčí totiž zákony a nevyžadují, aby se na ně čekalo, protože ten, kdo by chtěl čekat, byl by postřižen nespravedlivým trestem dřív, než by mohl požadovat spravedlivé potrestání svého škůdce.“

Taková je tedy výchozí myšlenka obhajoby, obecná, filozofická. Sama o sobě ovšem nemohla stačit: vyžadovala nutně provedení důkazu, že Milo opravdu jednal v sebeobraně, že Clodius ho napadl, že Clodius mu strojí úklady. To ovšem nebylo snadné a na tom také Cicero ztroskotál. Protože fakta svědčila spíše proti Milonovi a nejvíce – bohužel – zrovna ten fakt, který se stal ústředním opěrným bodem celé žaloby. Cožpak se dá mluvit o nutné obraně, když někdo rozkáže dobyt smrtelně raněného, bezmocného člověka? Cožpak se brání ten, kdo po usmrcení raněného, bezmocného statek, pobíjí jeho otroky, pokouší se chytit a zajmout jeho nedospělého syna, kdo násilím odstraňuje z cesty všechny očité svědky?

Nezbylo, než tyto nepopíratelné skutečnosti odsouvat pokud možno do pozadí a mluvit hlavně o tom, co předcházelo! Marcus Tullius se o to také ze všech sil snažil. Zaměřuje vůbec události po zabití Clodia (a nebytí koomentátora Asconia, nevěděli bychom dnes o těchto událostech nic), dokonce přechází krvavý dovětek rvačky u Bovill (útok na krčmu a usmrcení Clodia) a snaží se soud přesvědčit, že všechno, co se stalo, byla jen a jen Clodiova nepovedená lest.

Věděl prý o tom, že Milo musí navštívit Lanuvium a proto sám odejel z Říma o den dříve. Důkaz? Aby všechno stihl, odešel Clodius z velmi bouřlivé schůze, které by se jinak nepochybně zúčastnil až do konce. Předem prý naplánoval přepadení a bitku. Proto nechal s sebou manželku Fulvii, která jinak vždycky cestovala s ním, proto také odjel na koni, jen tak nalahko, aby se mohl lépe rvát. Otroků vedl sice málo, zato však to byli spolehliví rváči a proveření zabijáci. Na svém statku čekal až do setmění a vyjel vstříc Milonovi, náhlý návrat do Říma pod záminkou úmrtní architektky Cyry je jen průhledný zástírací manévř. Clodius přece věděl, že Cyrus je na smrt nemocen, protože pár dnů před tím pečtil (spolu s Ciceronem!) jako svědek jeho testament. Co by ostatně mohl po návratu v noci ještě s pozůstalostí zařizovat? Několik dní před rvačkou Clodius prohlášoval, že Milo do tří dnů bude mrtev. Důkaz? Svědecká výpověď mladšího Carona a Favonia, kterému se Clodius chlubil.

Naproti tomu Milo! Cestoval s manželkou, se spoustou osobních služebníků, hudebníků a jiných pro boj rozhodně nepotřebných a neužitečných otroků. Cestoval v těžkém zimním plášti, na voze, zkrátka tak, že byl málo pohyblivý a na nějaký boj nepřipravený! Také místo, kde k střetnutí došlo, svědčí proti Clodiovi. Bylo to poblíže Clodiova statku, terén je kopcovitý, pro velké stavby nepřehledný, Clodius jel sice s hrotem otroků, na kopcích v záloze se však mohlo skrývat na tisíc lidí dalších! Tady že by Milo zaútočil, tak nevýhodně bojiště že by si vybral!

To, že potom propustil mnoho otroků ze svého průvodu na svobodu, neznamená vůbec nic. Byli by je vyslyšeli a nesmyslně mučili a to si ti věrní obránci svého pána určitě nezasloužovali! Takové, a ještě další podobné argumenty Marcus Tullius uváděl. Mohl jimi někoho přesvědčit? Věřil jim vůbec sám? Vždyť kdekdo v Římě věděl, jak dlouho se ti dva výřečníci, Milo a Clodius spolu pobíjeli, jak si nadávali, jak si překáželi a vyhrožovali. A po tom všem pak ještě Marcus Tullius v Obhajobě Milona napsal (a patrně i něco podobného při procesu řekl):

„Vidím, až dosud všechno vychází, soudcové: pro Milona bylo dokonce užitečné, aby Clodius žil, pro toho byla však Milonova záhuba tou nejzáducnější věcí k dosažení toho, po čem toužil; Clodius choval tu nejtřpčí nenávisť k Milonovi, ten ke Clodiovi nechoval žádnou; Clodius byl zvyklý věčně jednat násilnický, Milo jen násilí odrážel; Clodius Milonovi veřejně ohlašoval a předpovídal smrt, nic takového nebylo slyšet od Milona; den Milonova odchodu byl Clodiovi znám, den Clodiova návratu byl Milonovi neznámý; Milonova cesta byla nezbytná, Clodiova spíš nepřirodná; Milo veřejně mluvil o tom, že toho dne odejde z Říma, Clodius se tajil se svým úmyslem vrátit se toho dne; Milo v ničem nezměnil svůj plán, Clodius si vymyslel důvod pro změnu plánu; kdyby Milo strojíl úklady, musil by čekat na noc blízko města, Clodius by se musel bát přiblížit se k městu v noci, i kdyby neměl strach z Milona.“

To nejsou jedovaté ironie, to je – bohužel – myšleno vážně, ta slova měla porotu přesvědčit, že žalobci nemluví pravdu, že jejich útoky jsou nespravedlivé! Ta slova samozřejmě nepřesvědčila, nepřesvědčilo ani spílání, kterým – možno říci již tradičně – Cicero Clodia nakonec počastoval. Ano, Clodius byl špatný chlap, ale Milo není o nic lepší! A byla-li Clodiova smrt republice ku prospěchu, bude odsouzení Milona republice ku prospěchu také! Soudcové uznali – poznamenává Asconius – že Clodius byl zraněn bez vědomí Milona, k dobití raněného dal však Milo rozkaz.

Než porota přistoupila k hlasování o Milonově vině, provedla se tzv. „relectio iudicum“ (odmítání soudců), při které žalobce i žalovaný, podle vlastní volné úvahy, vyloučili po patnácti porotcích, takže – jak zákon stanovil – z 81 vylosovaných hlasovalo nakonec pouze 51 porotců.

A výsledek? Informace Asconiovy jsou přesné: ze senátorů 12 hlasovalo pro vinu, 6 pro osvobození, z jezdců bylo 13 pro vinu a 4 proti, z tribunů aeraria 13 pro a 3 proti. Tak byl k večeru 12. dubna Milo většinou 38 hlasů odsouzen.

Hned druhý den žaloval Appius Claudius Milona znovu, tentokrát pro volební podvod. Ale to už bylo všechno ztraceno a Milo před porotu

předsedy Aula Manlia Torquata prostě nepřišel. Odsoudili ho tedy in absentia.

Za pár dní nato se projednávala žaloba další, žaloba pro nedovolené spolky. Ani tady se Milo neobjevil a žalobce Publius Fulvius Neratus shrábl tučnou odměnu, která mu podle zákona za vyhraný spor příslušela. Definitivní tečku za procesy s Milonem udělali až žalobci Lucius Cornificius a Quintus Paruleius. Pohnali Milona znovu před soud pro veřejné násilí a Milo byl kontumačně odsouzen podruhé. Hned v dubnu odešel do vyhnanství a jeho předlužený majetek byl v dražbě rozprodán.

Procesy s Markem Saufeiem

Brzy poté, co tak zle prohrál proces s Titem Anniem Milonem, obhajoval Marcus Tullius rvačku u Bovill zнову. To když byl podle mimořádného Pompeiova zákona žalován Marcus Saufeius, průvodce Milonův při pátném střetnutí a velitel ozbrojené „kohorty“ jeho otroků. Na první pohled se situace Saufeiova zdála ještě beznadějnější než Milonova, protože tři žalobci (Lucius Cassius, Lucius Fulcinus a Gaius Valerius) ho pohnali k soudu pro čin zcela zjevný a dávno prokázaný, totiž že on to byl, kdo vedl útok proti krémě v Bovillách a kdo měl tedy hlavní podíl na vraždění Clodia.

Avšak mnoho se změnilo v tom krátkém čase, který od odsouzení Milona uplynul. Jak Milo z Říma zmizel a jeho ozbrojené tlupy se rozpadly, obrátila se znovu všechna nenávisť proti klodiánům, původcům požáru kurie Hostiliovy a všech kraválů a nepořádků, které se ve městě po Clodiově smrti stihly. A tak ačkoli byl obžalovaný Saufeius svobodným občanem a nemohl se odvolávat na Milona, eventuálně na rozkazy, které od něho dostal, podařilo se Markovi Tulliovi a Markovi Caeliovi (který při obhajobě pomáhal) porotu přesvědčit, že Saufeius má být osvobozen.

Vítězství to sice bylo jen těsné, ale přece jen to bylo vítězství. Podle Asconiovy zprávy hlasovalo 51 porotců takto: 10 senátorů, 9 jezdců a 6 tribunů aeraria odevzdalo tabulku s písmenem C, 8 senátorů, 8 jezdců, jakož i 10 tribunů Saufeia osvobodilo. Unikl tedy většinou jednoho hlasu (25:26). Ale ani si nestačil oddechnout a byl žalován znovu. Tentokrát však ne podle výjimečného zákona Pompeiova, nýbrž podle starého „Plautiova zákona o násilí“ (Lex Plautia de vi): jako předák Milonových band chodil prý po římských ulicích ozbrojen a násilně obsazoval veřejná prostranství určená k obecnému užívání.

Také v tomto případě vedl před tribunálem „quaesitor“ (předsedy) Gaia Cannidia obhajobu Marcus Tullius (spolu s pomocníkem Markem Terentiem Varronem), také v tomto případě úspěšně. Pro osvobození hlasovalo 32 soudců (hlavně prý ze senátorského a jezdeckého stavu), odsouzen byl pouze 19 tabulkami. A tak tři Sauféiovi žalobci proti veřejnému mínění a proti klodiánským náladám již neprorazili.

Proces se Sextem Clodiem

Zle však na ně doplatil písař Sextus Clodius a mnoho dalších klodiánů, kteří se postupně dostali před soud. Když Gaius Caesennius Philo a Marcus Aufidius obvinili Sexta Clodia, že na jeho popud byla mrvola Clodiova odnesena do kurie Hostiliovy, smetl ho odsuzující rozsudek jako blesk: pouze 5 porotců hlasovalo pro osvobození, 46 hlasů uznalo jeho vinnu. Proto také – jak podotýká Asconius – četní jiní obžalovaní klodiáni raději vůbec k soudu nepřišli.